

УДК 364.7+379.851

Т. В. Марусей,

к. е. н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи, природничо-економічний факультет, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1018-702X>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.8.147

БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ В ТУРИЗМІ ТА ГОСТИННОСТІ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

T. Marusei,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Tourism and Hotel-Restaurant Business,
Natural-Economical Department, Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko National University

ACCESSIBILITY IN TOURISM AND HOSPITALITY IN TODAY'S CONDITIONS: A REGIONAL ASPECT

Наукова стаття присвячена дослідженню актуальних питань безбар'єрності в туризмі та гостинності в умовах сьогодення в регіональному аспекті. Визначено, що безбар'єрний туризм — це підхід до організації подорожей і туристичних послуг, який враховує потреби всіх людей, незалежно від їхніх фізичних або ментальних можливостей, його основна мета — забезпечити комфортний та безпечний доступ до об'єктів інфраструктури, інформації, транспорту, культурних пам'яток, природних зон та сервісів. Розглянуто ключові компоненти безбар'єрного туризму. Сформовано основні переваги розвитку безбар'єрного туризму. Запропоновано ключові аспекти, які варто враховувати в обслуговуванні людей з обмеженими можливостями. Запропоновано основні рекомендації для модернізації готелю для людей з інвалідністю, що потребує адаптації простору, обладнання та сервісів відповідно до потреб осіб з порушенням мобільності, зору, слуху та інших фізичних обмежень.

The scientific article is devoted to the study of current issues of accessibility in tourism and hospitality in the current conditions in a regional aspect. It is determined that accessible tourism is an approach to organizing travel and tourist services that takes into account the needs of all people, regardless of their physical or mental capabilities, its main goal is to provide comfortable and safe access to infrastructure, information, transport, cultural monuments, natural areas and services. The key components of barrier-free tourism are considered (physical accessibility: ramps, elevators, tactile strips, lowered curbs; special hotel rooms, adapted toilets, accessible transport; information accessibility: availability of information in Braille, audio guides, understandable pictograms; websites with adaptive design for people with visual or hearing impairments; communication accessibility: trained staff who have the skills to interact with people with disabilities; the opportunity to receive consultations taking into account special needs; social inclusion: involving people with disabilities in participating in tourism programs; promoting tolerance and respect for diversity). The main advantages of the development of barrier-free tourism are formed, which are: social justice — everyone has the right to rest and discover the world; market expansion — the tourism industry receives a new target audience; positive image of the country — states that implement inclusive approaches are perceived as progressive and open; innovation — introduction of new technologies, services and approaches. It was determined that the main obstacles to the development of the industry remain the slow renewal of infrastructure, weak adaptation to social changes — in particular, the needs for a barrier-free environment — as well as limited financing and a low level of investment activity. Key aspects

that should be taken into account in servicing people with disabilities were formed. Basic recommendations were proposed for the modernization of a hotel for people with disabilities, which requires adapting space, equipment and services in accordance with the needs of people with mobility impairments, vision, hearing and other physical limitations.

Ключові слова: туризм, туристична інфраструктура, гостинність, безбар'єрність, доступність, інклюзивність.

Key words: tourism, tourism infrastructure, hospitality, barrier-free, accessibility, inclusivity.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасному суспільстві туризм стає доступним не лише як форма відпочинку, а й як важливий елемент соціалізації, інтеграції та культурного обміну. Однак для мільйонів людей з інвалідністю, літніх осіб, батьків із маленькими дітьми або тимчасово маломобільних громадян подорожі можуть бути недоступними через фізичні, інформаційні чи комунікаційні бар'єри. У цьому контексті виникає поняття безбар'єрного туризму, яке охоплює ідею створення рівних умов для всіх категорій туристів. Безбар'єрний туризм — це підхід до організації подорожей і туристичних послуг, який враховує потреби всіх людей, незалежно від їхніх фізичних або ментальних можливостей. Його основна мета — забезпечити комфортний та безпечний доступ до об'єктів інфраструктури, інформації, транспорту, культурних пам'яток, природних зон та сервісів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням формування безбар'єрного середовища України та світу приділяють увагу як науковці, так і практики різних галузей. Серед них доречно виділити Ладонько Л., Переверзєва А., Омельчак Г., Уліганець С., Мельник Л., Шинкаренко У. Науковцями розглянуто загальні засади безбар'єрного туризму для соціальної адаптації людей з обмеженнями можливостями.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

З огляду на зазначені вище факти, метою статті є дослідження актуальних питань безбар'єрності в туризмі та гостинності в умовах сьогодення в регіональному аспекті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Останніми роками в туристичній індустрії як України, так і світу спостерігається значне зростання зацікавленості серед мандрівників у безперешкодному доступі до готелів, зон відпочинку та туристичних об'єктів. Ця тенденція до більш інклюзивних подорожей викликана збільшенням числа людей з інвалідністю в Україні, а також загальним рухом до інклюзивності, що підтримується популяризацією, вдосконаленням законодавства та зміною вимог самих туристів. В Україні важливу роль у розвитку безбар'єрності відіграє Національна стратегія створення безбар'єрного простору до 2030 року [7]. Зі зростанням кількості туристів з особливими потребами та їхніх родин, зростає й попит на туристичні пропозиції, де базові елементи безбар'єрності є нормою. Безбар'єрний туризм — це не просто надання спеціальних послуг для окремих груп, а повна інтеграція людей з потребами в безбар'єрності в туристичну сферу. Його головна мета — створити туристичне середовище, де кожен може брати повноцінну участь. З точки зору безбар'єрного туризму, відповідна політика об'єднує принципи безбар'єрності з іншими аспектами туристичної політики, такими як економічні питання та політика рівності, що базується на Стандартних правилах ООН.

Формування сучасного безбар'єрного простору є одним з основних показників європейського розвитку, а також толерантне ставлення до людей з інвалідністю — це актуальне соціокультурне питання сучасності. Саме толерантність сприймається як поняття, яке забезпечує усунення фізичних, моральних та правових бар'єрів для осіб з інвалідністю. А безперешкодну участь їх у культурному житті суспільства забезпечують: соціальні, педагогічні, філософські, правові і економічні сторони людської поведінки та діяльності. Та попри

значне зростання в сучасних умовах доступності об'єктів туристичної інфраструктури для осіб з інвалідністю — "безбар'єрний туризм" все ж залишається найменш розвинутим туристичним напрямком.

Безбар'єрний туризм — це підхід до організації подорожей і туристичних послуг, який враховує потреби всіх людей, незалежно від їхніх фізичних або ментальних можливостей. Його основна мета — забезпечити комфортний і безпечний доступ до об'єктів інфраструктури, інформації, транспорту, культурних пам'яток, природних зон та сервісів. Ключовими компонентами безбар'єрного туризму є:

1. Фізична доступність: пандуси, ліфти, тактильні смуги, понижені бордюри; спеціальні кімнати в готелях, адаптовані туалети, доступний транспорт.

2. Інформаційна доступність: наявність інформації шрифтом Брайля, аудіогідів, зрозумілих піктограм; вебсайти з адаптивним дизайном для людей з вадами зору або слуху.

3. Комунікаційна доступність: підготовлений персонал, який володіє навичками взаємодії з людьми з інвалідністю; можливість отримати консультації з урахуванням особливих потреб.

4. Соціальна інклюзія: залучення людей з інвалідністю до участі в туристичних програмах; пропагування толерантності та поваги до різноманіття.

Україна активно рухається в напрямку створення інклюзивного простору, зокрема розробляються державні програми щодо доступності туристичних об'єктів; деякі музеї, національні парки, готелі впроваджують інклюзивні рішення; у великих містах з'являються екскурсії жестовою мовою, пішохідні маршрути з аудіогідами. Однак поки що велика частина туристичних об'єктів потребує модернізації. Необхідні системні зміни в транспорті, архітектурі, сервісі, підготовці персоналу.

Основними перевагами розвитку безбар'єрного туризму є: соціальна справедливість — кожен має право на відпочинок і відкриття світу; розширення ринку — туристична індустрія отримує нову цільову аудиторію; позитивний імідж країни — держави, які впроваджують інклюзивні підходи, сприймаються як прогресивні та відкриті; інноваційність — впровадження нових технологій, сервісів і підходів.

Туристична інфраструктура є невід'ємною складовою формування позитивного досвіду мандрівників у всьому світі. Вона охоплює широкий спектр об'єктів — від готелів, курортів і транспортної системи до культурних пам'яток

і рекреаційних зон. Її високий рівень розвитку визначає ефективність туристичної галузі та сприяє її економічному зростанню. Туристичний сектор України володіє значним потенціалом для розвитку, впровадження інновацій і розширення туристичних можливостей. Проте існує значна нерівномірність у рівні інфраструктури між різними регіонами країни. У той час як деякі туристичні напрямки відповідають міжнародним стандартам і пропонують високий рівень сервісу, інші стикаються з проблемами морально застарілих об'єктів і нестачею необхідних зручностей. Основними перешкодами розвитку галузі залишаються повільне оновлення інфраструктури, слабка адаптація до соціальних змін — зокрема, потреб у безбар'єрному середовищі — а також обмежене фінансування та низький рівень інвестиційної активності. Туристична інфраструктура охоплює комплекс послуг і об'єктів, спрямованих на задоволення потреб мандрівників і підвищення якості їх перебування в туристичних регіонах. Її розвиток є важливою умовою конкурентоспроможності України як туристичного напрямку.

Безбар'єрність у готелях — це створення умов, які забезпечують зручний і безпечний доступ до послуг для всіх гостей, включаючи людей з інвалідністю, сім'ї з дітьми, осіб похилого віку та інших категорій. Це концепція, що передбачає усунення фізичних, інформаційних і сервісних бар'єрів у готельній інфраструктурі.

У сфері гостинності під час війни безбар'єрність є важливим елементом для забезпечення комфортного проживання та підтримки людей, які постраждали внаслідок бойових дій, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО), поранених ветеранів та їхніх сімей. Це включає інтеграцію фізичної, психологічної та соціальної доступності в готельній інфраструктурі.

Основним нормативним актом, що встановлює вимоги щодо інклюзивного життєвого простору з метою забезпечення доступності будівель і споруд є ДБН В.2.2-40:2018 "Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення". Зазначені державні будівельні норми набули чинності з 01 квітня 2019 року. Норми поширюються на проектування, будівництво нових та реконструкцію, реставрацію, капітальний ремонт та технічне переоснащення існуючих житлових будинків та громадських будівель і споруд, а також розумне їх пристосування з урахуванням потреб мало мобільних груп населення [3].

Кам'янець-Подільський, відомий своєю багатю історією та архітектурною спадщиною, активно працює над створенням безбар'єрного середовища для всіх відвідувачів, включаючи людей з інвалідністю, літніх осіб та батьків з дитячими візочками. Але незважаючи на суттєву законодавчу підтримку питання створення безбар'єрного середовища в місті Кам'янець-Подільський залишається невирішеним. На обліку в Департаменті соціального захисту населення перебуває 272 особи з інвалідністю, 133 особи з ураженням опорно-слухового апарату, які пересуваються кріслами колісними. З метою забезпечення безперешкодного доступу мало мобільних груп населення проводяться заходи із здійснення капітального та поточного ремонтів доріг загального користування з пристосованими пішохідними переходами, тротуарів, внутрішньо кварталних доріг та вимощень біля житлових будинків. Станом на 2023 рік на території міста облаштовано 15 зон для паркування автомобілів та інших транспортних засобів, якими керують особи з інвалідністю та особи, які перевозять осіб з інвалідністю, з відповідними позначками, прийнятими у міжнародній практиці, дорожніми знаками, нанесено відповідною розміткою та маркуванням — зображенням людини на кріслі колісному. Всього у вказаних зонах місць для паркування автомобілів — 34 одиниці. 24 перехрестя оснащені світлофорними об'єктами, з яких: 4 облаштовано пристроями звукового сигналу для безпечного пересування осіб з вадами зору; 5 — із зворотнім відліком часу для пішоходів, 23 — із зворотнім відліком часу для автомобільного транспорту. На території міста влаштовано 591 пандус вуличної інфраструктури (пониження тротуарів, з'їзди). Формальна наявність пристосувань не гарантує можливості потрапити до тієї чи іншої точки призначення. Ряд будівель за закладів обладнані пандусами, якими неможливо скористатися. Майже на всіх адміністративних будівлях відсутні написи шрифтами Брайля для незрячих, в приміщеннях відсутні піктограми (спеціальні позначення) для мало мобільних груп населення.

Відповідно до "Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року", яка передбачає усунення бар'єрів у різних напрямках. Кам'янець-Подільська міська рада затвердила Програму забезпечення безперешкодного доступу мало мобільних груп населення для об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури на території Кам'янець-Подільської міської територіальної громади на 2023—2027 роки.

Програмою передбачено:

- з'їзди для людей з особливими потребами, матусь з візочками;
- тактильну плитку на пішохідних переходах, автобусних зупинках;
- "соціальне таксі" для перевезення осіб з інвалідністю;
- встановлення ліфту в міській лікарні;
- місця для паркування автомобілів людей з інвалідністю;

— озвучення зупинок та номерів маршрутів у громадському транспорті та багато іншого [9].

На початку 2024 року для платформи Дія.Освіта було презентовано серіал "Безбар'єрність у галузі гостинності". Цей освітній серіал створено з ініціативи Мінцифри та управління туризму та курортів Львівської облдержадміністрації для платформи Дія.Освіта з метою підвищення рівня надання сервісних послуг у туризмі для осіб з інвалідністю. Гостинність без бар'єрів — це Довідник зі створення безбар'єрного середовища у закладах HoReCa. Цей Довідник розроблено на основі чинних державних будівельних норм з інклюзивності та кращих світових практик доступності у туристичній сфері. Він містить усю необхідну інформацію для створення безбар'єрного середовища в готелях, ресторанах, кав'ярнях та інших закладах, що формують міську інфраструктуру гостинності [5].

В Україні працює чат-бот "Доступно!". Цей цифровий сервіс створений для людей з інвалідністю, пенсіонерів та батьків з дітьми, усіх маломобільних груп населення. За допомогою нього можна знайти найближчі безбар'єрні локації. Чат-ботом можна скористатися у Telegram та Viber. Його навігація автоматично підбирає безбар'єрні об'єкти, орієнтуючись на геолокацію, яку можна ввести вручну або поділитися нею автоматично.

У переліку безбар'єрних об'єктів, про які можна дізнатись за допомогою сервісу:

- переходи і світлофори;
- заклади освіти й охорони здоров'я;
- аптеки;
- укриття;
- держустанови;
- парки і сквери;
- кафе й ресторани;
- ігрові та спортивні майданчики;
- торгові центри й магазини.

Наразі у чат-боті висвітлена інформація не про всі доступні локації, цей перелік розширюватиметься поступово.

У громаді розроблено сайт "Безбар'єрний Кам'янець", який створений для маломобільних верст населення, щоб показати доступність у

нашому місті. Щоб люди почувалися вільно та повноцінними членами суспільства. Реалізовано в рамках ініціативи SPRINT за підтримки Українського Червоного Хреста та Данського Червоного Хреста. На сайті розміщено безбар'єрні об'єкти Кам'янця-Подільського [1].

Модернізація готелю для людей з інвалідністю потребує адаптації простору, обладнання та сервісів відповідно до потреб осіб з порушенням мобільності, зору, слуху та інших фізичних обмежень. Основна мета — забезпечити доступність. Підготовка інклюзивного номера для гостей з інвалідністю в готелі потребує врахування важливих аспектів, щоб забезпечити комфорт і безпеку. Нами згруповано та запропоновано основні рекомендації для готелів:

1. Архітектурна доступність:

- встановити пандуси зі спеціальним покриттям (не слизькі, із поручнями);

- облаштувати широкі дверні отвори (не менше 90 см) для доступу в номер і ванну кімнату;

- встановити ліфти, адаптовані для людей на кріслах колісних (низьке розташування кнопок, тактильна нумерація із звуковими повідомленнями);

- обладнати паркувальні місця для автомобілів людей з інвалідністю;

- оснастити сходи поручнями з обох боків (нержавіюча сталь або пластик із покриттям проти ковзання);

- забезпечити зручне розташування меблів, щоб уникнути перешкод;

- облаштувати вхід до номера без порогів або з низьким порогом (максимум 2 см);

- забезпечити металеві або гумові накладки для пандусів;

- встановити знаки та таблички, що вказують на доступні маршрути.

2. Адаптація номерів:

- облаштувати номери для людей з інвалідністю (щонайменше 10% загальної кількості номерів у готелі);

- забезпечити достатньо простору для маневрування крісла колісного;

- встановити низько розташовані меблі та регульовані полиці;

- оснастити ванні кімнати душовими без піддонів, поручнями та сидіннями для душу;

- забезпечити регульовану висоту душу;

Таблиця 1. Ключові аспекти, які варто враховувати в обслуговуванні людей з обмеженими можливостями

Аспекти	Готелі	Ресторани
Доступність приміщень	Наявність пандусів, ліфтів, широких дверей, спеціально обладнаних адаптованих номерів	Наявність пандусів, широких дверей, столів із можливістю під'їзду крісла колісного
Санітарні зони	Ванні кімнати з поручнями, душові кабінки без порогів, кнопки екстреного виклику	Санвузли з поручнями, просторі кабінки, кнопки екстреного виклику
Навігація	Тактильні покажчики, шрифт Брайля, звукові та візуальні індикатори	Меню шрифтом Брайля, доступні позначки для людей із порушеннями зору
Персонал	Навчання персоналу роботі з людьми з обмеженими можливостями, готовність допомогти	Тренінги для офіціантів щодо взаємодії з клієнтами з особливими потребами
Технології	Кнопки виклику допомоги, електронні пристрої для комунікації, адаптивні гаджети	Інтерактивні меню, пристрої для замовлення без допомоги персоналу
Парковка	Спеціально виділені місця біля входу, зручний під'їзд	Парковка для людей з обмеженими можливостями біля закладу
Доступ до послуг	Онлайн-бронювання зі спеціальними налаштуваннями для осіб із особливими потребами	Онлайн-замовлення із можливістю вибору місця з доступом для крісла колісного
Комунікація	Текстові інструкції, перекладач жестової мови, багатомовність	Меню з великим шрифтом, підтримка жестової мови, мультимедійність комунікації
Флексібільність	Індивідуальне налаштування послуг (наприклад, пізній виїзд, адаптація номера)	Готовність персоналу враховувати індивідуальні потреби, змінювати меню на запит

Джерело: [2].

- встановити умивальники, розташовані на зручній висоті для людей у кріслі колісному (70—85 см);

- забезпечити антиковзке покриття підлоги;

- забезпечити ліжка стандартної висоти (50—60 см) з місцем для під'їзду крісла колісного з боків;

- встановити спеціальні ручки або поручні для підйому з ліжка (за потреби);

- облаштувати кнопки екстреного виклику (в спальні та ванній кімнаті);

- забезпечити вмикачі, розетки та регулятори на висоті 40—120 см;

- надати доступний телефон або інший засіб зв'язку;

- забезпечити телевізори з субтитрами та функцією аудіоопису.

3. Доступність громадських зон:

- облаштувати рецепцію із зниженою стійкою для зручності людей на кріслі колісному;

- обладнати ресторани столами з достатньою висотою для під'їзду крісла колісного;

- забезпечити доступність басейнів за допомогою спеціальних підйомників;

- встановити тактильну плитку для маркування маршрутів у громадських зонах;

— забезпечити індукційними петлями для людей із порушенням слуху.

4. Інформаційна доступність:

— забезпечити інформування гостей зрозумілою мовою з використанням іконок;

— оснастити рельєфні вказівники тактильною інформацією (шрифтом Брайля);

— впровадити мобільний додаток або вебсайт із функціями аудіоопису та доступу для людей із вадами зору;

— встановити інформаційні екрани з функцією зміни кольорової схеми для слабозорих;

— облаштувати озвучувані системи навігації (наприклад, звукові маячки);

— надавати інформацію про номер та послуги в доступних форматах (шрифт Брайля, великий шрифт).

5. Підготовка персоналу:

— провести тренінги з етики обслуговування людей з інвалідністю;

— забезпечити працівників інформацією про доступність готелю та його можливості;

— впроваджувати навчальні матеріали (посібники, відеоуроки);

— забезпечити працівників уніформою з кишенями для носіння комунікаційних пристроїв (наприклад, планшетів для перекладу жестовою мовою).

6. Екстрена безпека:

— забезпечити доступність планів евакуації в тактильному форматі;

— оснастити кімнати та громадські зони сигналізацією для людей з порушенням слуху та зору (світлозвукові сигналізатори пожежі);

— встановити комплекти тактильних планів евакуації;

— забезпечити аптечками першої допомоги, які доступні для осіб із порушенням рухливості.

7. Додаткові послуги:

— надання крісла колісного, якщо є запит;

— послуги асистента (за попереднім замовленням);

— інструктажі персоналу щодо роботи з гостями з різними видами інвалідності [8, 10].

Модернізація готелю з урахуванням цих рекомендацій не лише підвищить його доступність для гостей із інвалідністю, але й створить репутацію соціально відповідального бізнесу, залучаючи ширшу аудиторію клієнтів.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Безбар'єрний туризм — це не окрема ніша, а основа для сталого та справедливого розвит-

ку туристичної галузі. Створення інклюзивного середовища дозволяє кожній людині — незалежно від її фізичних можливостей — відчувати себе частиною суспільства, пізнавати світ та насолоджуватися життям. Україна має великий потенціал у розвитку цього напрямку. Важливо не лише розробляти нормативну базу, а й впроваджувати конкретні дії на рівні громад, підприємств і держави. Безбар'єрність — це турбота, людяність і прагнення до рівних можливостей для всіх, відповідність інфраструктури сфери гостинності до норм безбар'єрності має набути масовості, оскільки воєнні дії зумовили збільшення травмованих людей. Саме вдосконалення розвитку безбар'єрності на підприємствах сфери гостинності є важливою в умовах сьогодення частиною в туристичній діяльності, так як люди з обмеженими можливостями зможуть зупинитися в нашому місті без обмежень у доступі, а саме це сприятиме підвищенню свідомості суспільства про потреби та права людей з обмеженими можливостями. А безбар'єрність гостинності в умовах війни є не лише про комфорт, але й про психологічну та фізичну реабілітацію, інтеграцію постраждалих у суспільство. Впровадження рекомендованих нами пропозицій допоможе готелям стати більш сучасними, доступними та конкурентними.

Література:

1. Безбар'єрний Кам'янець. URL: <https://bezbarrier-kp.com/>
2. Гостинність без бар'єрів. Довідник зі створення безбар'єрного середовища у закладах HoReCa. Київ, 2023. 180 с.
3. ДБН В.2.2-40:2018 "Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення". [Текст]. Видання офіційне. Чинний від 01.04.19. Київ.: Мінрегіон. 2018. 64 с.
4. Ладонько Л., Переверзева А. Понятійно-термінологічні основи інклюзивного туризму як нового напрямку розвитку регіональної економіки. Економіка та суспільство, 2021. (28). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-51>
5. Марусей Т.В. Доступність в сфері туризму та гостинності. Проблеми, пріоритети та перспективи сталого розвитку в XXI столітті: матеріали XVI міжнародної науково-практичної конференції [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. С. 254—256. <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7482/Problemy-priorytety-ta-perspektyvy-staloho-rozvytku-v-XXI-st-2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

6. Методичні рекомендації для суб'єктів, які провадять туристичну діяльність (екскурсійне обслуговування), фахівців туристичного супроводу щодо надання інформації в доступних для осіб з інвалідністю форматах (переклад українською жестовою мовою, субтитрування, аудіокоментування та інші формати подачі інформації для читання та спілкування). Державне агентство розвитку туризму. 2024. 14 с.

7. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: www.kmu.gov.ua/pras

8. Омельчак Г. Туристична безбар'єрна інфраструктура України: стан, проблеми та перспективи розвитку. Інновації та технології в сфері послуг і харчування. 2024. (3 (13), 69—75. [https://doi.org/10.32782/2708-4949.3\(13\).2024.11](https://doi.org/10.32782/2708-4949.3(13).2024.11)

9. Програма забезпечення безперешкодного доступу мало мобільних груп населення для об'єктів соціальної та інженерно-транспортної інфраструктур на території Кам'янець-Подільської міської територіальної громади на 2023—2027 роки. Кам'янець-Подільська міська рада. URL: <https://www.kam-pod.gov.ua/>

10. Уліганець С. Безбар'єрний туризм як засіб фізичної реабілітації для людей з інвалідністю на прикладі розробленого активного туру "Підкорення стихій". Мельник Л., Шинкаренко У. Human Geography Journal. 2021. №. 30. Р. 76—84. DOI: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2021-30-08>

References:

1. Barrier-free Kamianets (2025), available at: <https://bezbarrier-kp.com/> (Accessed 25 March 2025).

2. Vysots'kyj, V. Matsiuk, N. and Khalilov, P. (2023), Hostynnist' bez bar'ieriv. Dovidnyk zi stvorennia bezbar'iernoho seredovyscha u zakladakh HoReCa [Hospitality without barriers. Handbook for creating a barrier-free environment in HoReCa establishments], Kyiv, Ukraine.

3. Ministry of Regional Development (2018), DBN V.2.2-40:2018 "Budynky i sporudy. Inkluzyvnyshchyna budiveli i sporud. Osnovni polozhennia" [DBN V.2.2-40:2018 "Buildings and structures. Inclusivity of buildings and structures. Basic provisions"], Kyiv, Ukraine.

4. Ladon'ko, L. and Pereverzieva, A. (2021), "Conceptual and terminological fundamentals of inclusive tourism as a new direction of development of the regional economy", Ekonomika ta suspil'stvo, vol. 28. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-51>

5. Marusej, T.V. (2024), "Accessibility in the field of tourism and hospitality", Problemy, priorityty ta perspektyvy staloho rozvytku v XXI stolitti: materialy XVI mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Problems, priorities and prospects of sustainable development in the 21st century: materials of the 16th international scientific and practical conference], Kam'ianets'-Podil's'kyj natsional'nyj universytet imeni Ivana Ohienka, Kam'ianets'-Podil's'kyj, Ukraine, pp. 254-256 available at: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/7482/Problemy-priorityty-ta-perspektyvy-staloho-rozvytku-v-XXI-st-2023.pdf?sequence=1&-isAllowed=y> (Accessed 25 March 2025).

6. State Agency for Tourism Development of Ukraine (2024), Metodichni rekomendatsii dlia sub'ektiv, iaki provadiat' turystychnu diial'nist' (ekskursijne obsluhovuvannia), fakhivtsiv turystychnoho suprovodu schodo nadannia informatsii v dostupnykh dlia osib z invalidnistiu formatakh (pereklad ukrains'koju zhestovoiu movoiu, subtytruvannia, audiokomentuvannia ta inshi formaty podachi informatsii dlia chytannia ta spilkuvannia) [Methodological recommendations for entities engaged in tourism activities (excursion services), specialists in tourist support on providing information in formats accessible to persons with disabilities (translation into Ukrainian sign language, subtitling, audio commentary and other formats for providing information for reading and communication)], Derzhavne ahentstvo rozvytku turizmu Kyiv, Ukraine.

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "National strategy for creating a barrier-free space in Ukraine for the period until 2030", available at: www.kmu.gov.ua (Accessed 25 March 2025).

8. Omel'chak, H. (2024), "Barrier-free tourist infrastructure of Ukraine: status, problems and development prospects", Innovatsii ta tekhnolohii v sferi posluh i kharchuvannia, vol. 3 (13), pp. 69—75. [https://doi.org/10.32782/2708-4949.3\(13\).2024.11](https://doi.org/10.32782/2708-4949.3(13).2024.11)

9. Kam'ianets'-Podil's'ka mis'ka rada (2022), "Program for ensuring unhindered access for low-mobility population groups to social and engineering and transport infrastructure facilities on the territory of the Kamianets-Podil'skyi urban territorial community for 2023—2027", available at: <https://www.kam-pod.gov.ua/> (Accessed 25 March 2025).

10. Ulihanets', S. Mel'nyk, L. and Shynkarenko, U. (2021), "Barrier-free tourism as a means of physical recreation for persons with disabilities on the example of the developed active tour "Conquering diseases", Human Geography Journal, vol. 30, pp. 76—84. DOI: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2021-30-08>

Стаття надійшла до редакції 10.04.225 р.